

С. Гоголадзе, ст. спеціаліст, асп.

Тбіліський державний університет імені Іване Джавахішвілі, Тбілісі, Грузія

ІМПОСТЕРИ І ПРОНОМІНАЛІЗАЦІЯ В ПЕРСЬКОМУ ВВІЧЛИВОМУ МОВЛЕННІ

Присвячено перському ввічливому мовленню як невід'ємній частині перського етикету. Проаналізовані граматичні засоби вираження ввічливості, а також особливості прономіналізації в перській мові, включно з незайменниковими формами звертання і ввічливими аналогами особових займенників, так званими "імпостерами".

Ключові слова: ввічливість, мовленнєвий етикет, перський ta'arof, займенник, прономіналізація, імпостери.

Е. Гоголадзе, ст. спеціаліст, асп.

Тбилисский государственный университет имени Ивана Джавахишвили, Тбилиси, Грузия

ИМПОСТЕРЫ И ПРОНОМИНАЛИЗАЦИЯ В ПЕРСИДСКОЙ ВЕЖЛИВОЙ РЕЧИ

Посвящено персидской вежливой речи как неотъемлемой части персидского этикета. Проанализированы грамматические средства выражения вежливости, а также особенности прономинализации в персидском языке, включая неместоименные формы обращения и вежливые аналоги личных местоимений, так называемые "импостеры".

Ключевые слова: вежливость, речевой этикет, персидский ta'arof, местоимение, прономинализация, импостеры.

УДК 811.581*11

С. Ісаєв, асист., А. Ковалькова, студ., Л. Швидченко, студ.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ З КОМПОНЕНТОМ "茶" У КИТАЙСЬКІЙ МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Проаналізовано фразеологізми китайської мови, що містять компонент "茶". Запропоновано їхню тематичну класифікацію, зроблено висновки про роль чаю в китайській системі цінностей.

Ключові слова: фразеологізми, їжа, чай, культура, традиція, китайська мова.

Надзвичайне значення, яке надають китайці їжі, є вже загальновідомим фактом. Однак серед усіх продуктів харчування найбільшою повагою у китайців традиційно користується чай. Китайці з давніх часів використовували чайне листя для приготування напою, який вважали лікарським. І лише в епоху Тан (618–907 рр. н.е.) чай став повсякденним напоєм китайського народу. Про популярність чаю в ті часи свідчить наявність великої кількості трактатів присвячених чаю. Один із них – "Канон чаю", написаний китайським письменником Лу Юєм ще у 8 ст. н.е. і досі розглядається як важливе джерело знань про чай. Китайський поет Лу Тун (790–835) більшість своїх віршів присвятив цьому напою.

Ще один факт, який свідчить про надзвичайну роль, яку відігравав чай у житті китайців з давніх часів. При вступі у шлюб, існував один звичай, пов'язаний із чаєм. При оголошенні заручин, родичі нареченої повинні були отримати з боку родичів нареченого чай у подарунок.

Існує багато фразеологізмів, які свідчать про надзвичайну важливість чаю для простих китайців, наведемо лише один з них: 宁可一日无食, 不可一日无茶 Ning kè yī rì wú shí, bù kě yī rì wú chá Можна прожити день без їжі, але жодного дня не можна прожити без чаю.

"Чай" є значною складовою китайської концептосфери. У китайській культурі утворився специфічний лінгвокультурний простір, пов'язаний із чаєм. Прислів'я, приказки, фразеологізми, які були породжені китайським народом у давні часи, активно використовуються й у сьогоденні. Далі розглянемо прислів'я, приказки та фразеологізми китайської мови, що належать до концепту "чай".

Умови вирощування чаю

土厚栽桑, 土酸种茶

Tǔ hòu zāi sāng, tǔ suān zhǒng chá

Ґрунт лужний – саджай шовковицю, Ґрунт кислий – саджай чай.

油砂土茶香, 死黄土茶涩

Yóu shā tǔ chá xiāng, sǐ huángtǔ chá sè

Чай, що виріс на нафтоносному піску – ароматний, а на лесі – терпкий.

高山有好茶, 低山有好花

Gāoshān yǒu hǎo chá, dī shān yǒu hǎo huā

У високих горах росте гарний чай, а у підніжжя гори ростуть гарні квіти.

高山茶叶, 低山茶籽

Gāoshānchá yè, dī shān chá zǐ

У високогір'ї гарний чай виходить, а у низькогір'ї – чайне насіння.

Чай і погодні умови

要想茶叶好, 三晴三雨最为妙

Yào xiǎng chá yè hǎo, sān qíng sān yǔ zuì wéi miào

Щоб чай був ідеальний, треба щоб 3 ясні дні чергувалися з 3-ма дощовитими.

要想叶质嫩, 阳光斜射多上粪

Yào xiǎng yè zhì nèn, yángguāng xiéshè duō shàng fèn

Щоб чайне листя було ніжним, треба щоб сонячне світло було непряме і було багато добрив.

春雨绵、茶发尖, 夏雨少、发不了

Chūnyǔ mián, chá fā jiān, xià yǔ shǎo, fā bù liǎo

Навесні часто дощить і чай швидко зростає, а влітку дощів мало і чай росте дуже повільно.

茶树开花天气晴, 来年茶籽好收成

Cháshù kāihuā tiānqì qíng, lái nián chá zǐ hǎo shōuchéng

Якщо квіти на чайних деревах розкрилися в ясний день, то врожай чаю буде багатий.

高山云雾出好茶

Gāoshān yúnwù chū hǎo chá

Якщо в горах часто туман, то там чай гарний виростає.

茶树(叶)最糊涂, 宜露又宜雾 Cháyè zuì hùtú, yí lù yòu yí wù

Чайні дерева дуже дивні, люблять і росу, і туман.

Вирощування чаю

水平线、绕山转、三尺深、三尺宽、草百斤、苗一万、百斤茶、三年见

Shuǐpíngxiàn, rào shān zhuǎn, sān chǐ shēn, sān chǐ kuān, cǎo bǎi jīn, miáo yī wàn, bǎi jīn chá, sān nián jiàn

Щоб зайнятися вирощуванням чаю, треба викопати на схилах гори паралельні канали (333 м довжиною), 3 чи (1 м) глибиною і 3 чи шириною, посадити туди 100 цзінів насіння (50 кг), на 1-му (0,07 га) виросте 10 тис. пагонів, за 3 роки у тебе буде 100 цзінів чаю.

要想茶叶多, 扞扞插窝

Yào xiǎng chá yè duō, qiān qiān chā wō

Хочеш виростити багато чаю, розмножуй чай живцями.

冬季不收割, 春季不种茶

Dōngjì bù shōugē, chūnjì bù zhǒng chá

Взимку не збирають врожаю (чаю), навесні не сіють насіння чаю.

春季种茶, 很难出苗

Chūnjì zhǒng chá, hěn nán chū miáo

Якщо навесні посіяти чай, навряд чи зійдуть сходи.

增产提质, 良种先行

Zēngchǎn tí zhì, liángzhǒng xiānxíng

Хочеш підвищити врожайність, займайся селекцією насіння.

深挖多一寸, 胜似上道粪

Shēn wā duō yīcùn, shèngsì shàng dào fèn

Трохи глибше викопаєш канавку (для чаю), зможеш більше покласти добрив.

若要茶, 冬季挖

Ruò yào chá, dōngjì wā

Хочеш вирощувати чай, взимку рий канали.

茶叶是枝花, 全靠肥当家

Cháyè shì zhī huā, quán kào féi dāngjiā

Чай – це рослина, яка дуже залежить від добрив.

每亩千担肥, 来年好收成

Měi mǔ qiān dān féi, lái nián hǎo shōuchéng

Внесеш багато добрив у землю, буде гарний врожай чаю.

茶叶是个宝, 肥多采不了

Cháyè shì gè bǎo, féi duō cǎi bù liǎo

Чай – це дорогоцінність, не варто шкодувати добрива

для нього.

Збір чаю

采茶半箩筐, 手中留余香

Cǎi chá bàn luókuāng, shǒuzhōng liú yú xiāng Назбирав пів корзини чаю, і руки наскрізь просякли його ароматом.

雨后去采茶, 害坏茶专家

Yǔ hòu qù cǎi chá, hài huài chá zhuānjiā

Після дощу чай збирати, гірше не буває.

采茶用手摘, 掐茶茶变色

Cǎi chá yòng shǒu zhāi, qiā chá chá biànsè

Під час збору чаю, якщо пошкодиш бруньки, чайне листя змінить колір.

采茶不能拉, 拉的一包渣

Cǎi chá bù néng lā, lā de yī bāo zhā

Під час збору листя, не можна за нього тягти – порветься.

清明采茶家把家, 谷雨采茶遍万家

Qīngmíng cǎi chá jiā bǎ jiā, gǔyǔ cǎi chá biàn wàn jiā

Під час свята Цінмін (5-6 квітня) мало хто збирає чай, а от під час сезону Хлібних дощів (20 квітня) уже таких багато.

茶芽茶芽、早采早发, 迟采迟发, 滥采不发

Cháyá chá yá, zǎo cǎi zǎo fā, chí cǎi chí fā, làn cǎi bù fā

Раніше почнеш збирати (чай), раніше нові виростуть листя, пізніше почнеш збирати – пізніше виростуть, усе позриваєш – нічого не виросте.

头茶不采、二茶无芽, 头茶荒、二茶光

Tóu chá bù cǎi, èr chá wú yá, tóu chá huāng, èr chá guāng

Перший збір не зробив, на другий збір паростків не буде, перший раз нічого не зібрав, на другий раз нічого збирати.

会采年年采, 不会一年光

Huì cǎi nián nián cǎi, bù huì yī nián guāng

Вмієш збирати чай, то кожен рік збиратимеш, завжди щось матимеш.

春茶留一丫, 夏茶发一把

Chūn chá liú yī yā, xià chá fā yī bǎ

Залишиш весною на куці трохи чаю, влітку збереш набагато більше.

早采三天是宝, 迟采三天是草

Zǎo cǎi sān tiān shì bǎo, chí cǎi sān tiān shì cǎo

На 3 дні раніше зібраний чай, то дорогоцінність, на 3 дні пізніше зібраний – трава.

Обробка чайного листя

高温杀青, 多抛少闷。抛闷结合, 先高后低。老叶嫩杀, 嫩叶老杀。

Gāowēn shāqīng, duō pāo shǎo mèn. Pāo mèn jiéhé, xiān gāo hòu dī. Lǎo yè nèn shā, nèn yè lǎo shā.

Висока температура сприяє припиненню ферментації, треба більше перегортати (чайне листя), температура не має бути зависокою. Ці два процеси мають поєднуватися. Спочатку висока температура, а згодом нижче. Молоде листя обробляється більш високою температурою, а старе – нижчою.

要想杀青好, 锅底要烧白

Yào xiǎng shāqīng hǎo, Guō dǐ yào shāo bái

Щоб припинити ферментацію, треба щоб посуд (для обробки чаю) був добре прогрітий.

杀青温度低, 茶叶红兮兮

Shāqīng wēndù dī, chá yè hóng xī xī

Якщо посуд не достатньо прогріти, листя (чаю) почервоніє.

Зберігання чаю

茶叶干、皮纸包、中放碳

Cháyè gān, pízhǐ bāo, zhōng fàng tàn

Чайне листя сухе, зберігається у пергаментному (паперовому) мішечку, всередину треба покласти (деревне) вугілля.

茶叶香、塞压紧、避阳光

Cháyè xiāng, sāi yā jǐn, bì yángguāng

Чайне листя ароматне, треба зберігати щільно закупореним, уникаючи світла.

储藏好, 无价宝

Chúcáng hǎo, wú jià bǎo

Якщо (чай) правильно збережений, він – безцінний.

酒越陈越香, 茶越存越差

Jiǔ yuè chén yuè xiāng, chá yuè cún yuè chà

Чим довше зберігається вино, тим воно стає краще; чим довше зберігається чай, тим гірше він стає.

Вживання чаю

早茶晚酒

Zǎochá wǎn jiǔ

Чай пий зранку, а вино надвечір.

投茶有序, 先茶后汤

Tóu chá yǒu xù, xiān chá hòu tāng

Спочатку поклади чай, потім наливай воду.

苦茶久饮, 可以益思

Kǔ chá jiǔ yǐn, kěyǐ yì sī

Вживання гіркого чаю сприяє розумовій діяльності.

午茶能提神, 晚茶人难眠

Wǔ chá néng tíshén, wǎn chá rén nán mián

Чай в обід надає енергії, ввечері – перешкоджає сну.

吃饭不宜过饱, 喝茶不宜过浓

Chīfàn bù yíguò bǎo, hē chá bù yíguò nóng

Не потрібно їсти до повного насичення і пити дуже міцний чай.

夏季宜绿茶, 冬季宜红茶

Xiàjì yí lǜchá, dōngjì yí hóngchá

Влітку слід пити зелений чай, а взимку – чорний.

头茶香, 二茶苦, 三茶可口不可摘

Tóu chá xiāng, èr chá kǔ, sān chá kěkǒu bùkě zhāi

У перший раз налитий чай дає прекрасний аромат, вдруге налитий чай гіркий на смак, втретє налитий чай смачний і неповторний.

头道垢甲, 二道茶

Tóu dào gòu jiǎ, èr dào chá

Перша заварка змиває бруд, (її треба злити), друга заварка, то чай.

Чай у медицині:

饭后一杯茶, 解腻助消化

Fàn hòu yībēi chá, jiě nì zhù xiāohuà

Стакан чаю після їжі сприяє травленню, розсмоктуванню жирів.

儿童一杯茶, 可防龋齿病

Èrtóng yībēi chá, kě fáng qǔchǐ bìng

Чай сприяє попередженню карієсу у дітей.

药为各病之药, 茶为万药之药

Yào wèi gè bìng zhī yào, chá wèi wàn yào zhī yào

Ліки лікують від певної хвороби, чай – це ліки від 10 тисяч хвороб мислення.

中年早"发福", 请您多饮茶

Zhōng nián zǎo "fāfú", qǐng nín duō yǐn chá

У середньому віці швидко набираєш вагу, тож пий більше чаю (він допоможе).

烫茶伤五内, 温茶能益寿

Tàng chá shāng wǔ nèi, wēn chá néng yì shòu

Гарячий чай шкодить органам, теплий – сприяє довголіттю.

新茶上了市, 医生无医事

Xīnchá shàngle shì, yīshēng wú yīshì

Лише чай нового врожаю потрапляє на ринок, лікарі залишаються без роботи.

粗茶淡饭健康家

Cūchá dàn fàn jiànkāng jiā

Пийте чай, їжте рис, будете здорові.

好茶一杯, 精神百倍

Hǎo chá yībēi, jīngshén bǎibèi

Від якісного чаю, нервова система зміцнюється.

茶水喝足, 百病可出

Cháshuǐ hē zú, bǎi bìng kě chū

Напився чаю досхочу, позбавився 100 хвороб.

饮茶有益, 浓茶解腻

Yǐn chá yǒuyì, nóng chá jiě nì

Пити чай корисно, а пити міцний корисно для тих, хто має зайву вагу.

Гостинність, етикет, соціальні відносини

客从远方来, 多以茶相待

Kè cóng yuǎnfāng lái, duō yǐ chá xiāng dài

Гості приходять здалеку, і їх зустрічають чаєм.

无茶不成仪

Wú chá bùchéng yí

Без чаю немає церемонії.

主人要敬客人四碗茶, 四季平安

Zhǔrén yào jìng kèrén sì wǎn chá, sìjì píng'ān

Господар повинен запропонувати гостю 4 чашки чаю як символ благополуччя в чотирьох сезонах року.

待客茶为先, 茶好客常来

Dài kè chá wèi xiān, chá hàokè cháng lái

Коли приймаєш гостя, чай – це найважливіше, гості часто навідуються, якщо пригощаєш їх гарним чаєм.

客来敬茶, 礼仪人家

Kè lái jìng chá, lǐyí rénjiā

Як тільки гість прийшов, його пригостили чаєм, так вчиняють у сім'ї, яка дотримується правил етикету.

清茶一杯, 亲密无间

Qīngchá yībēi, qīnmì wújiàn

Одна чашка чаю може здружити людей навіть.

好茶不怕细品

Hǎo chá bùpà xì pǐn

Гарний чай не боїться прискіпливих поціновувачів.

人走茶凉

Rén zǒu chá liáng

Людина пішла, чай охолов (той, хто більше не має колишнього положення або влади, вже не так потрібен іншим).

一女不吃两家茶

Yī nǚ bù chī liǎng jiā chá

Одна дівчина не п'є чай у двох будинках (одна наречена двічі заміж не виходить).

Серед розглянутих фразеологізмів більшість належить до сфери розведення та вирощування чаю. Вони детально відображають ці процеси, даючи покрокові інструкції у цій справі. Ці приказки прийшли із середовища фольклору, і до цього часу надзвичайно актуальні. Окрім цього, велика кількість прислів'їв і приказок містять у собі відомості про використання чаю в медицині. Приказки, у яких відображено лікарську дію чаю, є підтвердженням того, що чай вживається в Китаї не лише як напій, але й як ліки.

У прислів'ях і приказках китайської мови відбивається і сам ритуал чаювання, що підкреслює його важливість у житті кожного китайця. Окрім цього, наведені фразеологізми також підкреслюють той факт, що чай є одним із головних елементів гостинності, оскільки гостю у першу чергу пропонують чай.

Таким чином, ми можемо сказати, що прислів'я і приказки, які стосуються концепту "чай", у китайській мові мають багато сфер застосування. Багато з них мають прикладний характер, оскільки ще предки жителів Китаю заклали в них основи правильного вирощування

чаю, його застосування в лікувальних цілях, деякі постулати гостинності.

Список використаних джерел:

1. 汉语谚语词典 / 作者: 周静琪. – 北京: 商务印书馆, 2006. – 1699 页.
2. 现代汉语谚语词典 / 编者: 温端政. – 上海: 上海辞书出版社, 2009.

– 323 页.

3. 中国俗语大辞典 / 王力题主编. – 上海: 上海辞书出版社, 1991. – 1252 页.
4. 俗语辞典 / 编者: 徐宗才, 应俊玲. – 北京: 商务印书馆, 1998. – 1043 页.
5. 汉语谚语词典 / 编者: 孟守介. – 北京: 北京大学出版社, 1990. – 640 页.

Надійшла до редколегії 28.10.18

С. Исаев, ассист., А. Ковалькова, студ., Л. Швидченко, студ.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

**ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ С КОМПОНЕНТОМ "茶"
В КИТАЙСКОЙ ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЕ МИРА**

Проанализированы фразеологизмы китайского языка, содержащие компонент "茶". Предложена их тематическая классификация, сделаны выводы о роли чая в китайской системе ценностей.

Ключевые слова: фразеологизмы, еда, чай, культура, традиция, китайский язык.

S. Isayev, teaching assist., A. Kovalkova, stud., L. Shvydchenko, stud.
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

**PROVERBS AND SAYINGS WITH "茶" COMPONENT
IN THE CHINESE LANGUAGE PICTURE OF THE WORLD**

The article analyzes the Chinese proverbs and sayings containing component "茶". The thematic units classified the material; conclusions were made about the role of tea in the Chinese system of values.

Keywords: proverbs, sayings, food, culture, tradition, Chinese.

УДК 81'25:811.521::225

А. Колдасва, студ.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

**СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ ЯПОНСЬКИХ РЕАЛІЙ В ОБРЯДАХ СИНТОЇЗМУ
(НА ПРИКЛАДІ СВЯТ ХРАМУ ІСЕ)**

Запропоновано погляд на можливі способи перекладу реалій, які стосуються релігійної тематики синтоїзму, для усного та письмового перекладу. За критерій для аргументації доречності перекладацьких технік обрано сприйняття тексту перекладу аудиторією у випадку кожного окремого виду перекладу, а також семантична наповненість остаточного варіанта, який передано засобами мови перекладу.

Ключові слова: реалія, синтоїзм, обряд, усний переклад, письмовий переклад.

Реалії як один із видів безеквівалентної лексики завжди становили проблему для перекладачів. Існує чимало досліджень з перекладу реалій, але через оригінальність таких слів, складно визначити універсальний спосіб їхнього перекладу. У зв'язку із цим існує необхідність розглядати можливі способи перекладу реалій окремо для кожного випадку та для кожної окремої мови. Окрім цього, через поширення японської культури, зростає актуальність перекладу текстів, пов'язаних із культурною тематикою. Цю актуальність можна простежити не лише для письмового, але також і для усного перекладу. Синтоїзм, у свою чергу, привертає до себе увагу тим, що він унікальний, притаманний лише релігійним вченням Японії. Водночас через безпосередній зв'язок синтоїзму з розумінням японської культури, зростає і його значення на міжнародному рівні. Зокрема, у 2016 р. у Ісе, де розташований головний храм синтоїзму в Японії, було проведено черговий саміт "Великої Сімки", що ще більше поширило популярність цього місця та пов'язаної з ним культури. Таким чином, зростає також попит на усний переклад, наприклад, від туристів або власне самих гідів.

Метою нашого дослідження є визначити можливі способи перекладу японських реалій в обрядах синтоїзму, ураховуючи комунікативну мету та цільову аудиторію таких текстів. Мета дослідження передбачає виконання таких завдань виокремлення реалій з текстів, пов'язаних із синтоїзмом, аналіз їхньої комунікативної

мети та цільової аудиторії, а також розгляд можливих варіантів їхнього перекладу.

Об'єктом дослідження є сучасна японська мова, а предметом дослідження – японські реалії та їхня сучасна семантика. Як матеріали дослідження використано тексти культурної тематики з описами свят храму Ісе. Для досягнення поставленої мети дослідження було обрано комплексний метод дослідження, використано метод лінгвістичного аналізу, когнітивно-семантичний метод, а також метод комунікативно-функційного аналізу.

Серед багатьох досліджень пов'язаних з теорією перекладу, зокрема перекладу безеквівалентної лексики, можна виокремити монографію Р.П. Зорівчак "Реалія і переклад". У монографії наводиться й аналізується детальний перелік можливих варіантів перекладу реалій, а також надаються коментарі з історії вживання окремих способів у практиці художнього перекладу. Автор наводить визначення реалії як перекладознавчого терміну, як "моно- і полілексемної одиниці, основне лексичне значення якої вміщує (стосовно бінарного зіставлення) традиційно закріпленій за нею комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача" [2, с. 58]. Таким чином, під час перекладу реалії, вважається за потрібне розглядати цільову аудиторію як ту, що сприймає будь-яку реалію як частину незвичної для неї картини світу. Незвичність концепту, який передається такого типу лексикою, зумовлює складність сприйняття.